

alimara

REVISTA DE TREBALL SOCIAL

NÚMERO 40 / SEGONA ÈPOCA / DESEMBRE DE 1997

**Consell Insular
de Mallorca**

Núm 40

Segona Època, desembre de 1997

Edita: Consell Insular de Mallorca
Redacció: Servei d'Acció Social i Sanitat
General Riera, 67
07010 Palma
Tel.: (971) 76 07 62
Fax: (971) 76 19 52

Portada: **Xisco Fuentes**

Maquetació
i impressió: Gràfiques Son Espanyolet

Dipòsit Legal: PM - 128 - 1987

Els articles d'aquesta revista expressen únicament l'opinió dels seus autors.

LES VIOLÈNCIES AL VOLTANT DE LA VIOLÈNCIA INFANTIL

Serafín Carballo García

*Psicòleg. Coordinador de l'EIF del
Consell Insular de Mallorca.*

No hi ha noves formes de violència en la meua opinió. La violència, l'agressió d'un ésser humà cap a un altre és tan vell com la humanitat. És una conducta a la disposició de l'individu dintre del repertori de conductes al seu abast. Tècnicament és així. Però contràriament al que sol pensar-se sobre la violència com un acte cec, incomprensible, és un acte humà i, per tant, amb sentit i amb història, l'hem de veure així per aprendre'n alguna cosa.

El que pot ser sigui nou és la inquietud social que es produeix a l'entorn de la violència entre iguals, i el sentiment o la imperiositat que és necessari fer alguna cosa per detenir aquesta violència. Per tant, el que és nou no és el problema, sí la percepció social que se'n té.

Tot començà amb la mort de Jim Bulger el març de 1993, aquell nin de Liverpool assassinat per dos nins de 9 i 10 anys respectivament. Aquest fet va produir un fort impacte a l'opinió pública del món desenvolupat.

Morts com la de Jim Bulger i de tants nins i nines víctimes de la violència entre iguals feren sense misericòrdia les nostres consciències i ens obliguen a cercar una explicació que ens tranquil·litzi.

Ens hem convertit en anestesiat consumidors d'una quotidiana litúrgia d'horror, de la insaciable crueltat que s'oficia en el temple planetari; però aquesta imatge del joc-ritual de mort entre nins ens arrabassa brutalment de la nostra letargia per demanar-nos angoixats: el per què d'això. Rius de tinta s'han escrit per respondre aquesta pregunta, però sols trobam explicacions lineals i massa simplificadores, però la caparruda realitat és més complexa.

Els avantatges d'ésser lineal i el repte de la complexitat

La nostra anàlisi lineal en la recerca de respostes a aquest fenomen ens du a transitar camins antitètics: o bé miram dins l'individu, del nin violent, en la seva genètica, en la seva constitució o personalitat sostraiant-lo de l'entorn humà i ecològic al qual el nin i els seus comportaments de violència i provocació pertanyen i cobren tot el sentit (cosa que ens permet distanciar-nos i, d'aquesta manera, no sentir-nos integrants d'aquest ritual de mort i violència que queda reduït als actors directes del drama: el botxí i la seva víctima). O al contrari, feim una atribució unicausal d'aquest mal al sistema social, de manera que ningú se'n sent responsable, ni nosaltres, ni el nin, ni els seus pares o tutors ni els seus educadors, cosa que és evidentment falsa.

Tenir en compte tota la complexitat que comporta el fenomen de la violència infantil requereix, entre altres coses, contrariar la nostra manera de

donar sentit a les coses, el nostre llenguatge, la nostra manera de pensar forjats durant segles dins la forma del pensament unicausal i simplificador de la lògica aristotèlica.

Miram i ens aterreixen aquests actes, però els nostres ulls s'han deformat per no veure la part fosca de la força destructiva que manifesten aquests petits botxins, cosa que ens impedeix veure tota la violència, les múltiples violències que hi ha entorn d'ells; me referesc a la violència de no haver tingut, sent infants, les necessitats d'amor i afecte satisfetes. La violència de no haver gaudit d'un pare i/o d'una mare socialment competents, que no han pogut garantir unes condicions afavoridores per a un creixement saludable; pares que han entès que el respecte dels fills es guanya a base de cops i d'engendrar por, perquè això és el que ells varen aprendre; pares amb un sentit de la propietat absoluta sobre els seus fills, propietat de la qual no cal donar comptes a ningú, tal volta per compensar altres fracassos de la vida fan els fills responsables d'aquests fracassos projectant sobre ells la seva frustració. Violència és el nin que no se sent estimat, que no és important per a ningú, que ningú espera res d'ell i per tant res li és exigít o tot li és permès. Violència d'haver conegut dins el seu món més proper sols els sentiments de rancúnia i ressentiment entre els pares i no d'amor, perquè els requisits de l'amor són l'autonomia com a ésser humà i el respecte a l'altre, i aquests pares són immadurs i dependents i sols els uneixen les seves mancances. La violència de no facilitar, amb la promptitud necessària, un altre mitjà familiar que ofereixi al nin recolzament i calor humà quan la pròpia família ha renunciat, o s'ha vist privada de la tutela del nin per no poder fer-se càrrec dels fills, convertint-se aquests, de forma injusta, en carn d'institució.

Tampoc veim la violència de l'escola que no compensa d'altres fracassos previs de la vida, fracassos que són l'únic equipatge amb què els nins arriben a l'escola i que aquesta no sols no atenua, sinó que més bé consagra no alliberant el nin d'aquest destí abocat al fracàs personal i social i, sense entendre que és aquesta, l'escola, que s'ha d'adaptar al nin i no a l'inversa, en aquesta tasca uniformadora de tot quant és divers, de la diferència que, en aquests nins, es converteix en instrucció i no en educació perquè no es deixen integrar, senzillament perquè el que veuen no els interessa i els avorreix.

Violència és permetre que mentre uns nins es preparen a les aules per al futur, altres, en edat escolar, vaguin pels carrers en hores escolars captant, robant o divertint-se amb jocs destructius i cavant la fossa del seu definitiu fracàs. Violència és permetre, tant per part dels pares, dels educadors, de les institucions de protecció i justícia, així com les pròpies lleis, que aquests nins no adquireixen un ple sentit de la responsabilitat sobre les seves accions des de la seva infantesa, sentit de la responsabilitat que és la vacuna més eficaç contra la violència, des del moment en què pares, educadors, jutges i professionals responem, freqüentment, d'una forma poc congruent a les estratègies de provocació d'aquests nins; estratègies que freqüentment no són més que una manera desesperada de dir-nos que els posem límits, que no els deixem destruir i destruir-se perquè estan senzillament espantats davant el descobriment d'un món al que creuen no pertànyer, que no entenen i en el qual se senten malament. Tampoc podem oblidar la violència de la inseguretat econòmica, de l'atur i de l'angoixa dels pares que els nins no entenen, quan, des de la fines-

tra del televisor guaiten a un món d'opulència. I moltes més violències...

El tema de les noves formes de violència ens pot fer pensar en aquelles formes a les quals ens tenen acostumats els mitjans de comunicació, fent-nos travessar el passadís dels horrors en la quotidiana desfilada de notícies protagonitzada per nins assassins i violents, creant una imatge social de la infantesa inquietant i amenaçant que no pot més que produir espant. Però, també els mitjans de comunicació contenen la història a la seva manera, relats de violència descarnada que ens parlen de personatges sense rostre i sense història, tocats per la malignitat. Tal i com se solen presentar aquestes notícies, ens permeten distanciar-nos d'elles, fent-nos sentir diferents, bons i modèlics pares que pertanyen al món de la "bonhomia" en contraposició als pares i famílies d'aquests tristes protagonistes anònims d'actes de violència, pares i famílies sobre els quals s'estén una ombra de presumpció d'incompetència o, quan no és així, se'ls responsabilitza en exclusivitat d'aquests excessos filials.

En aquest exercici d'atribució lineal i circumscripció a l'àmbit privat de la família com a generadora de la violència infantil, es fa impossible sentir aquests nins com a fills de tots, com els fills no volguts del sistema i que no són estimats perquè projecten sobre tots nosaltres les ombres llargues d'aquella violència invisible que és la base de bona part de les relacions socials i econòmiques, de les relacions familiars i afectives quan estan basades en la dominació i la tirania sobre el més dèbil.

El que surt últimament als mitjans de comunicació és tan sols les puntes més visibles que emergeixen des de tot un substrat de violència visible, però també de la que no es veu, aquella que està profundament arrelada a la nostra societat, en la nostra comunitat.

Estam lluny encara, a pesar de totes les declaracions programàtiques i a pesar dels innegables avançaments en el camp dels drets del nin, amb un desenvolupament legislatiu i de sistemes de protecció infantil considerables, a pesar d'haver fet possible l'assumpció col·lectiva del "constructiu" social del nin com a subjecte de dret (també de deures) fent-ho extensiu a totes les àrees de la vida i de les relacions entre nins i adults, però, no és sols als nostres fills als quals podem reconèixer aquest estatus, sinó per a tots els nins, els fills dels altres i per a tots els nins i joves del món.

És segur que si en aquests moments la societat en el seu conjunt fos sotmesa al test de qualitat de la carta del Drets del Nin, el seu resultat seria totalment negatiu, il·lustrant així el divorci entre el pla normatiu o de valors declaratius i la realitat de les coses. Fa poc, el Defensor del Nin de la Comunitat de Madrid ens comentava l'ingent activitat que desenvolupa el seu equip per aclarir situacions que els arriben i que comprometen la integritat dels nins d'aquesta comunitat. Una de les moltes iniciatives que desenvolupen fou estudiar, durant 24 hores diàries durant una setmana, la incidència de la violència en la TV i en la ràdio, aquest estudi tenia uns resultats demolidors sobre la taxa i freqüència d'escenes violentes incloses dins els espais de programació infantil. Aquest és un de tants exemples del que estic comentant.

Violència infantil i mitjans de comunicació

S'ha produït una reconversió de la infància en un substanciós mercat en el qual el nin trasmuda la seva condició en la de consumidor (pensem que als

EE.UU. la publicitat infantil mou uns 100.000 milions de dòlars), s'utilitza per això qualsevol procediment, encara que sigui el sotmetre els nostres fills al bombardeig incessant de violència i dominació per captar i conservar l'audiència. S'ofereix, d'aquesta manera, als nostres petits ciutadans models socials de prestigi i models de resolució de problemes i conflictes basats en la consecució del lucre mitjançant la imposició de la llei del més fort i l'agressió. Sols hem de veure la mitologia dels herois preferits dels nins actualment per dar la raó a Bandura i a les Teories de l'Aprenentatge Social que han descrit de sobra com els nins construeixen i imiten models socials, i com aquests models organitzen i orienten la seva conducta.

Si guaitam a la realitat virtual en la qual beuen quotidianament els nostres nins (no podem oblidar que els nins espanyols veuen de mitjana unes tres hores de TV i que, a més, un de cada quatre nins espanyols veuen tota la programació nocturna), es fa real el "Leit Motiv" del "Homo Hominis Lupus". Contràriament a la posició de neutralitat que en general hem mantingut davant dels mitjans audiovisuals per no parèixer prejudiciosos, avui podem afirmar, almenys jo afirm amb franquesa que, davant la majúscula irresponsabilitat de les televisions i l'absència de restriccions o autocensura de les produccions que empenen i glorifiquen fins a fer fàstic el recurs de la violència física, fent familiars les reaccions primitives d'odi i d'agressió amb la realització criminal o la inducció al "paso a acto"; hem de concloure rotundament que aquests mitjans s'han convertit en un perill per a la integritat psicoemocional dels nins, més encara quan són el cangur més accessible i barat al qual confiam els nostres fills perquè s'entretenguin i ens deixin a ple. Això sí, feim una delegació absoluta sense cap tipus d'intermediació o filtratge crítics per part dels adults que ajudi els nins a adquirir una posició crítica respecte al que veuen i que els ajudi a discriminar el que és real del que és virtual. Una regla d'or hauria de ser el respecte sagrat a la integritat i als drets dels altres.

Tots els presents podem posar molts d'exemples d'aquest divorci entre la normativa i la quotidianitat de les coses, de la flagrant desprotecció social de la infància de pobles i ciutats de la nostra opulenta Balears, tot això, sense que sigui necessari anar al Tercer Món o a Bòsnia. A més de tot el que hem referit anteriorment, tenim l'exemple sagnant de l'absència d'equipament i programes d'oci i lleure per als nins de les nostres barriades que puguin fer la competència al vídeo i la TV; l'escandalosa absència de serveis de salut mental infantojuvenils que responguin al sofriment d'aquest sector de població (s'han suprimit els pocs que teníem, com els d'Eivissa i Formentera i ara el de Menorca), aquesta supressió implica l'augment de patologies cròniques que no són tractades i que condemnen els que les pateixen a un incert futur. Com sols es dedica el 3% del pressupost de les institucions de Mallorca, que atenen als nins deprotegits, a programes de preservació i tractament amb famílies en risc amb la finalitat de prevenir la ruptura dels vincles i la convivència familiar. És alarmant l'increment de la inadaptació escolar en totes les seves formes, especialment a la franja de 14 a 16 anys, amb el conseqüent sacrifici per part del sistema escolar d'aquests subjectes amb la inhibició i manca de respostes efectives per part de l'escola, el que significa una acceptació col·lectiva de la inevitabilitat del fracàs.

La violència infantil i la seva cara amagada: els maltractaments

La violència entre els nins i joves ens porta, a més dels factors assenyalats abans, al territori del maltractament en totes les seves manifestacions i no sols aquell que es presenta com a més evident, la violència física de l'adult cap el nin a la qual més freqüentment recorren els pares separats, agobiats per les tensions i l'estrés de la lluita per la supervivència, o pares amb alguns problemes greus de salut com l'alcohol o les drogues, que tenen tendència a donar-se amb més freqüència entre els sectors socials més desfavorits. Parlam també del maltractament o de l'abandonament emocional que es dona a totes les classes socials, on el pare i la mare no tenen disponibilitat emocional respecte als fills, tal volta perquè les prioritats estan establertes a àrees diferents a les dels fills, quedant aquests en una situació d'abandonament relatiu, confiats a cangurs o a la nova cangur TV. Sobre això, com diria el professor De Paul, el maltractament en la població desfavorida és el més conegut i el que té major projecció i notorietat, de manera que hi ha un major control sobre aquesta població per part dels poders públics i els serveis socials. Del maltractament en classes acomodades amb prou feines sabem res, perquè aquestes tenen la virtualitat de comprar fins i tot el silenci dels professionals quan, a causa de la seva professió, es troben amb alguna de les seqüeles dels maltractaments.

Hi ha una darrera tipologia de maltractament, la incompetència parental, que no facilita que el nin aprengui la responsabilitat sobre els seus actes, les regles de convivència i els drets dels altres. És en aquells casos en què els pares són inconsistents, imprevisibles per als seus fills (la resposta dels pares és aleatòria davant un esdeveniment que requereix una resposta clara. Avui la resposta serà d'una manera i demà d'una altra segons l'estat d'ànim, l'humor, etc.), pares excessivament rígids o tolerants o, en aquells contextos convivencials en què hi ha un desacord extrem dintre del sistema parental sobre la manera de tractar els fills, i que desplacen sobre els nins els desacords. Segons la nostra experiència clínica, aquests entorns convivencials afavoreixen els trastorns a l'àrea del comportament en el nin. Molts dels problemes de comportament que arriben al nostre servei de nins en edat púber o adolescents, a mida que intentam reconstruir les condicions en què s'ha desenvolupat la seva infantesa, trobam amb relativa freqüència, contextos d'abandonament físic i/o emocional o de negligència.

És impressionant, durant els darrers anys, la producció d'investigacions que ens permeten conèixer amb gran precisió les dinàmiques relacionals i els processos humans que expliquen els contextos de violència familiar. Dintre d'aquestes investigacions s'inclou també la violència que suposa la falta de resposta o cobertura a les necessitats essencials del nin, com les de caràcter fisiocobiològic, les cognitives, les emocionals, socials i sexuals. Fa deu anys que al nostre país aquest tema no sols no tenia rellevància, sinó que a més tenia connotacions de marginalitat. D'altra banda, més enllà de l'Atlàntic, fa alguns decennis que es dona gran importància a la violència familiar amb els menors, de fet és un dels principals temes d'interès social i d'actuació des de les agències que donen serveis personals, aquest fenomen s'explica per les dimensions de l'alarma social que la violència té dins la societat americana, que és una de les que pateix l'índex de criminalitat més alt de les societats occidentals.

Avui, podem dir que, a Europa s'ha despertat una extraordinària sensibilitat social envers els maltractaments a la infància, d'acord també amb un major coneixement de les necessitats dels nins i joves, i com aquestes necessitats són ateses en el seu entorn familiar i social. El nin és, com a persona, subjecte a drets i és per això que la societat està obligada a respectar-lo i consti que el seu incompliment la situï en el terreny de la il·legitimitat, com entenc que seria el cas. Si tenim en compte les Teories de les Necessitats de la Infància⁽¹⁾ (veure taules) i els risc que comporta no respectar-les des del el punt de vista del maltractament (seguint l'esquema de les transparències), podrem entendre la considerable dimensió que té aquest problema i fins a quin punt el nin continua sent el gran desconegut.

La Dra. Odette Masson, una de les majors especialistes mundials en el tractament dels maltractaments, ens contava recentment els resultats d'una investigació que havia proposat a les autoritats suïsses sobre la infantesa de tota la població reclusa adulta que havien comès delictes de sang i que tenien condemnes llargues. El 90% d'aquestes persones varen descriure vivències infantils de maltractaments polimorfes patides a un, dos o diferent contextos. La meitat d'aquesta mostra va manifestar haver patit abusos sexuals. A prop del 70% manifestà haver sofert règims educatius patològicament rígids i altra dada més preocupant: més de la meitat d'aquesta mostra de reclusos suïssos havia passat pels serveis socials a la seva infantesa sense que això detingués aquesta carrera desencarrilada.

NOTES

1. López, F., Torres, B., Fuertes, J., Sánchez Redondo, J.M. i Merino, J. (1995) Necesidades de la Infancia y Protección Infantil. Actuaciones frente a los malos tratos y desamparo de los Menores. Ministerio de Asuntos Sociales, Madrid.

NECESSITATS	PREVENCIÓ	RISC
Necessitats cognitives - Estimulació sensorial - Exploració física i social - Comprensió de la realitat física i social	Estimular els sentits. Entorn amb estímuls: visuals tàctils, auditiu, etc. Quantitat, varietat i contingència d'estímuls. Interacció lúdica a la família, estimulació planificada a l'escola. Estimulació lingüística a la família i a l'escola. Contacte amb l'entorn físic i social ric en objectes, joguines, elements naturals i persones. Exploració d'ambients físics i socials. Ofertir "base de seguretat als més petits", compartir exploració amb ells (els adults i els iguals) Escollar i respondre de forma contingent a les preguntes. Dir la veritat. Fer-los participar del coneixement de la vida, el sofriment, el plaer, i la mort. Visió biòfila de la vida, les relacions i els vincles. Transmetre les actituds, valors i normes. Tolerància amb les discrepàncies i diferències: raça, sexe, classe social, minusvàlues, nacionalitat, etc.	Privació sensorial. Pobresa sensorial. Monotonia d'estímuls. No contingència de la resposta. Currículum escolar no global, no seqüenciat, no significatiu, etc. Manca d'estimulació lingüística. Entorn pobre No tenir recolzament en l'exploració. No compartir exploració amb adults i iguals. No escoltar. No respondre. Respondre en moment inadequat. Mentir. Amagar la realitat.

* Només fem referència a les necessitats cognitives emocionals i socials perquè són de vegades més difícils de tenir en compte.

NECESSITATS	PREVENCIÓ	RISC
Necessitats emocionals i socials a) Socials: - Seguretat emocional. - Xarxa de relacions socials - Participació i autonomia progressives.	Víncle incondicional: acceptació, disponibilitat, accessibilitat, resposta adequada a demandes i competència. Contacte íntim: tàctil, visual, lingüístic, etc. Capacitat de control. Capacitat de protecció. Resoldre els conflictes amb moral inductiva: explicacions, exigències d'acord a l'edat, coherència en exigències, possibilitat de revisió si el nin/a protesta la decisió. Relacions d'amistat i companyerisme amb els iguals: fomentar contacte i interacció amb iguals a l'entorn familiar i a l'escola: temps de contacte, festes infantils, menjar i estades a casa dels iguals, etc. Continuïtat en les relacions. Activitats conjuntes de família amb fills que són amics. Incorporació a grups o associacions infantils. Participació en decisions i en la gestió del que l'afecta i pot fer per si mateix pels altres a la família, escola i societat.	Rebuig Absència No accessibles. No percebre, no interpretar, no respondre, no respondre contingutment, incoherència en la resposta. Manca de capacitat de control del nin/a. Manca de capacitat de protecció de perills. Autoritarisme. Amenaça de retirada d'amor Aïllament social. Separacions llargues dels amics. Impossibilitat de contacte amb amics. Prohibició d'amistats Avorriment Companyes de risc. No ser escoltat No ser tengut en compte Dependència

NECESSITATS	PREVENCIÓ	RISC
b)Sexuals: -Curiositat,imitació i contacte.	Respondre a preguntes.- Permetre jocs i autoestimulació sexual. Protegir dels abusos.	-No escoltar No respondre Enganar Castigar manifestacions infantils. Abusos sexuals
c)Amb l'entorn físic i social: -Protecció de riscos imaginaris.	Escoltar,entendre i respondre als seus temors: Por a l'abandonament, rivalitat fraterna, por a les malalties i por a la mort. Evitar verbalitzacions i conductes que fomentin les pors: violència física, discussions inadequades, amenaces verbals, pèrdues del control, incoherència de conducta.	No escoltar No respondre No tranquil·litzar Inhibició emocional Violència física amb l'entorn Amenaces Pèrdua de control. Incoherència en la relació
-Interacció lúdica.	Interacció lúdica a la família amb la mare, el pare i altres familiars. Jocs amb els iguals.	No disponibilitat de temps amb pares No accessibles els pares To vital trist o apagat dels pares Absència d'iguals. Manca de joguines o objectes Joguines inadequades: Bèl·liques, sexistes, sofisticades, etc.

Prevenció: luxe o ineludible necessitat

Hi ha treballs d'investigació longitudinals prou concloents sobre els itineraris vitals que acaben en conductes violentes, tant en nins com en adults i, d'algun manera, parteixen quasi sempre d'un primer escenari que és la falta de satisfacció per part de l'adult de les necessitats elementals durant el període de la infància i joventut d'aquests subjectes.

La línia principal d'investigació d'aquests comportaments gira al voltant de les característiques individuals del nin violent, com processa la informació, quines són les seves estratègies de resolució de problemes i el seu estil d'interacció amb els seus iguals, etc. Això, evidentment, ens permet depurar eines tècniques, terapèutiques i educatives per millorar el repertori de tractaments. És comuna l'opinió al medi professional que aquests problemes en funció de l'edat del jove (a partir dels 13 anys) tenen un pronòstic dolent si a més s'hi afegeixen altres indicadors de risc com són: precocitat en l'aparició de símptomes de desordre a l'àrea del comportament, cronicitat i temps d'evolució del problema, generalització d'aquests comportaments a les diferents àrees de la vida de l'infant, a més d'indicadors sociofamiliars desfavorables. Ara bé, la necessitat de donar resposta aviat a aquests problemes deixa de costat, o almanco en un segon nivell de prioritat la seva prevenció.

La nostra experiència com a dispositiu terapèutic especialitzat en l'atenció dels infants i joves en risc psicosocial i de fracàs evolutiu en aquests deu anys d'història (els farà l'any que ve) i després d'haver atès més de 300 nins i joves de la nostra illa amb trastorns de comportament (entre els que hi ha els comportaments violents) ens ha fet ferm partidaris de la imperiosa necessitat de la prevenció primerenca i de fet tractam d'impulsar projectes o iniciatives que van en aquesta direcció a la Part Forana (és competència del CIM donar suport tècnic als ajuntaments petits): treball amb pediatria i escoles maternals, grups de pares amb infants petits, grups de dones soles amb fills (mares insulars) que les ajudi a sortir de l'aïllament en què viuen, incentivació de projectes comunitaris d'oci i de temps de lleure que integrin nins amb problemes d'inadaptació dins i fora de l'escola, la formació d'agents clau en el treball directe amb aquestes famílies dins la llar: treballadores familiars, voluntaris, etc. Projectes tots ells recollits dins el Pla Estratègic de Benestar Social del CIM dins l'àrea de les línies de treball preventiu i comunitari en l'àrea d'Infància i Família.

Crec que les solucions no són senzilles perquè els fronts a combatre són massa nombrosos. El més important, en la meua opinió, és tal volta el treball des del moment de la concepció d'un ésser humà i els primers anys de la vida del nin. Ginecologia, maternitat i pediatria són l'avançada de la prevenció, però, encara estam molt enfora d'una visió d'intersistemes i interserveis així com de protecció del nin que s'articulin complementàriament a favor d'aquest objectiu.